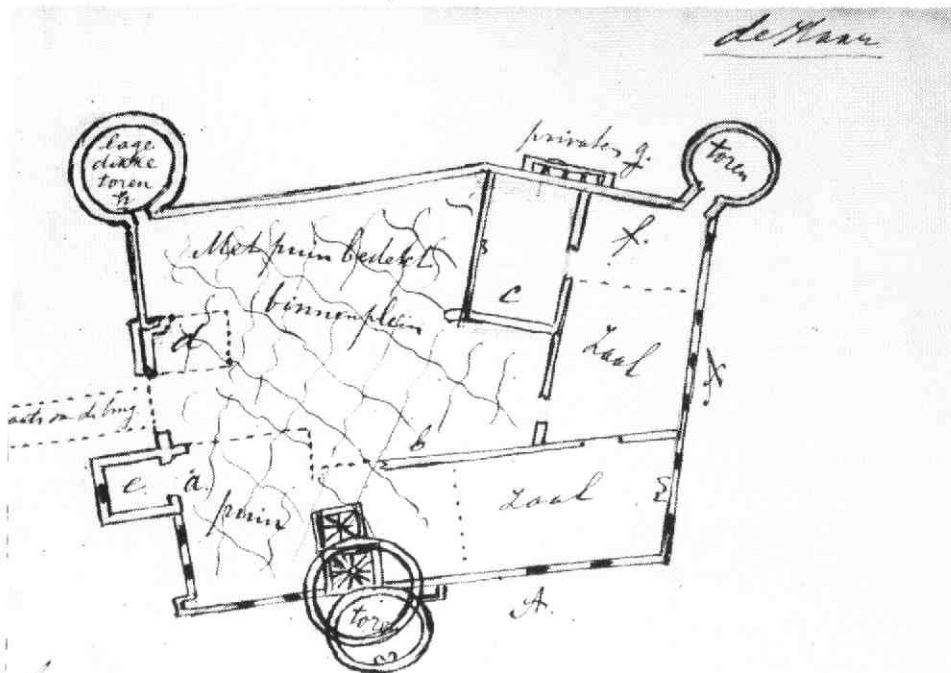

Unieke plattegrond van ruïne van kasteel "De Haar" (2)

In het juni-nummer van dit blad stond het eerste deel van een artikel van Klaas B. Nanning over de plattegrond van de ruïne van kasteel 'De Haar'. Deze plattegrond was in 1877 getekend door dominee J. Craandijk toen deze, om stof op te doen voor één van zijn boeken 'Wandelingen door Nederland', de ruïne van kasteel De Haar bezocht. Op deze bladzijden volgt het tweede deel van het artikel.

bij a meen ik overblyfsels van een trap te vinden.
 by b is in den hielder (Kerk?) een groutsteen.
 in c meen ik den torentrap te moeten stellen!
d is een ruig en smal toren by de poort
 & een goud bewaarde, maar ontong antieklyke toren.
 in f zoud ik een oppenderlyk vestrek om de plaatsing
 van het x. van.
 by g zyn de lichtopeningen in de privaten opmerkellyk.
 De plaat van Schipperus geeft de gevels A. A.
 De toren e met den binnenkant, met de
 sporen van den trap a
 Een gezigt in de kamer f (naar ik meen)
 met de torens d, e, h
 Het front met gezigt op den toren c en den
 ronden toren en den zogenoemden binnenkant van
 het gebouw.

In "Wandelingen door Nederland" beslaat het hoofdstuk "De ruïne van het Huis ter Haar" bijna 21 bladzijden, met inbegrip van de hierbij afgebeelde litho van P.A. Schipperus. De beschrijving van de ruïne zelf is echter niet langer dan zo'n vier pagina's. Het publiceren van Craandijk's hele verhaal zou in het kader van wat ik wil vertellen te ver voeren. Dat kan eventueel gebeuren wanneer "de wandeling van Craandijk" in het voorjaar van 1983 wordt gemaakt. Ik volsta dus met de reproductie van de vier bladzijden over de ruïne.

Litho en plattegrond

Op de toelichting onder de getekende plattegrond schrijft Craandijk het een en ander over de litho van Schipperus. We herhalen het hieronder, met ons commentaar.

"De plaat van Schipperus geeft de gevels A - A."

Deze gevels zijn de zuid- en de westgevel en in het huidige kasteel nog probleemloos aan te wijzen, hoewel ze wat zijn opgesierd met extra torentjes.

"De toren e van den binnenkant, met de sporen van den trap a."

Dit is de vierkante toren die rechts naast de houten overdekte loopbrug naar het poortgebouw staat.

"Een gezigt in de kamer f (naar ik meen)."

Dat moet dan de "kamer" zijn die links naast de huidige toegang ligt en die bij de restauratie, met een verdieping verhoogd, een trapegevel kreeg.

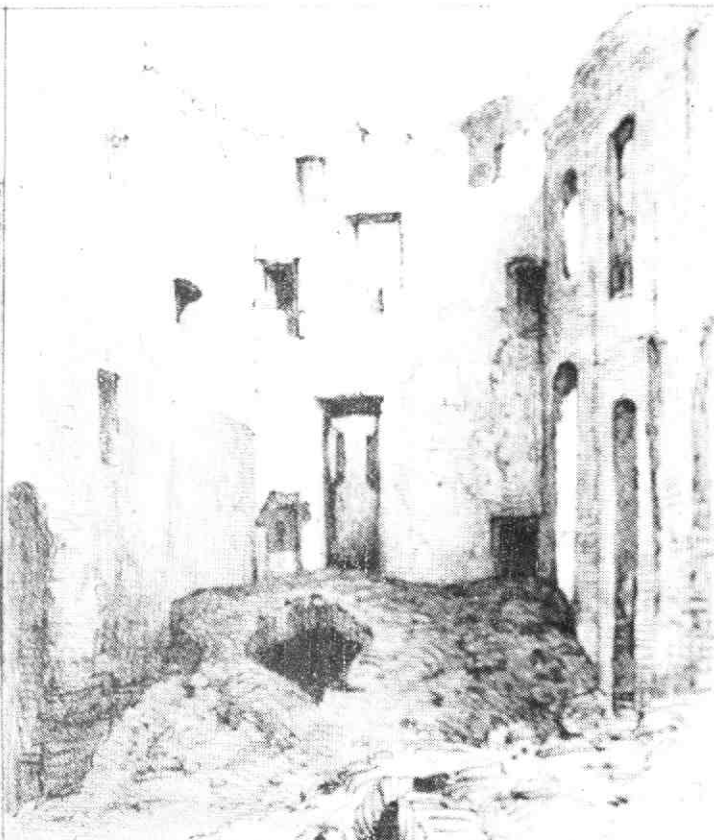
"Het front met de torens d, e, h met gezigt op den traptoren c en den ronden toren van den zijgevel van den binnenkant van het gebouw."

Kenners van het kasteel van vroeger weten dat het oude front rechts om de hoek lag van wat na de restauratie "het front" is geworden. De huidige vooruitspringende ingangstoren is bij de restauratie toegevoegd. Waar op de vierde afbeelding van Schipperus tussen de twee ruïneuze torens het begroeide puin in de gracht is gestort, ligt nu de al eerder genoemde overdekte loopbrug naar het poortgebouw.

Plattegrond en beschrijving

Regel 14 van de beschrijving klopt precies met de bovenste afbeelding van Schipperus. Wat Craandijk in de volgende regels vertelt komt aardig overeen met de door hem getekende plattegrond. In de 15e regel van de tweede bladzijde stapt hij de ruïne binnen. Blijkbaar lag voor het in de gracht gestorte puin een door een hek afgesloten dijkje door de gracht.

Bovenaan bladzijde drie staat te lezen wat

Craandijk op de plattegrond als eerste noteert:

"Bij a meen ik overblijfsels van een trap te vinden." Na de 11e regel van boven bestijgt hij "den kunstig gemetselden wendeltrap", die hij tekent als twee vierkantjes met sterretjes. In de 22e regel zegt hij: "naast den toren, dien wij beklimmen, is de keuken nog aan den gootsteen te herkennen". Op de

plattegrond staat: "bij b is in den kelder (keuken?) een gootsteen".

Bovenaan bladzijde vier beschrijft hij de smalle raampjes in de privaten. Op de plattegrond noteert hij: "Bij g zijn de lichtopeningen in de privaten opmerkelijk."

Unieke plattegrond

Met het bovenstaande meen ik afdoende te

hebben bewezen dat Craandijk zijn zelfgetekende plattegrond met notities zeker heeft gebruikt voor het opschrijven van de indrukken die hij opdeed bij zijn bezoek aan de ruïne van het Huis ter Haer.

En ik weet inmiddels dat ik een heel unieke plattegrond van de ruïne van kasteel "De Haar" in handen heb.

Klaas B. Nanning.

Fragment uit 'Wandelingen door Nederland'

DE RUÏNE VAN BUITEN.

't Is een rustig en landelijk plekje, dat dorpje Haar Zuilens, dat hier voor ons ligt onder de muren van den hoogen burgt, waaraan het zijn ontstaan en zijn opkomst dankte en dien het in zijn eenvoudige nederigheid heeft overleefd. Een ruim, met gras begroeid plein, door kloeke stammen omringd en overschaduwd, daaromheen enkele burgerwoningen en een tamelijk ruïne herberg, waartoe een paar groote schuren behooren, ziet daar het dorp, of liever het gelucht. Boven een der schuurdaken steekt het pannendak van een vierkant torentje uit. Dat was weleer de kapel. Maar aan de eene zijde van het dorpsplein rijst de majestueuze ruïne uit de ruig bewassen gracht. Wij zien haar van hier in haar' grootsten omvang, al vertoont zij zich van hier niet in haar schilderachtigste gedaante. Indrukwekkend zijn de strenge lijnen van de nog nagenoeg geheel gespaarde buitenmuren van het hoofdgebouw, van de beide ronde torens en den hoogen gevelmuur, die zich nog boven de met gras en mos begroeide steenmassa verheft. 't Kost onzer verbeelding weinig moeite, het zware dak weêr te plaatsen op het huis en de achthoekige spitsen op de torens en het trotsche gesticht weêr te zien in den toestand, waarin het zich van hier moet hebben vertoond, eer het aan een langzaam verval werd ten prooi gelaten. Wij merken daarbij op, dat de muur boven de vensters der tweede verdieping aanmerkelijk minder dik is. Wij zien in de hoeken, die de torens met den buitenwand vormen, een paar deuropeningen, op dit smalle terras uitkomend en wij ontdekken beneden de hoogste raamgaten de gleuven, waarin eens balken hebben gerust. Dat wijst ons op een galerij, die rondom het huis liep, en die inderdaad op de nog bestaande afbeeldingen van het slot in zijn' welstand ook is te zien. Die galerij, zonder twijfel tot verdediging van het kasteel bestemd, geeft aan het huis iets eigenaardigs, iets geheel eenigs welligt, en ook in dit opzigt verdient de ruïne de opmerkzaamheid onzer bouwkundigen. Van den kant, waar vroeger de ingang was, heeft het gebouw meer geleden. Het schilderachtige van den vorm heeft er door gewonnen; maar hier moet de afbeelding aan de verbeelding te hulp komen. Een

DE INANG VAN HET SLOT.

vierkante toren, nog in vrij goeden staat, springt voor het front vooruit. Het overblijfsel van een' tweeden toren, wiens muurwerk in gelijke lijn met den hoofdmuur blijft, is door een' lagen muur aan een' niet zeer hoogen, maar dikken en zwaren ronden toren verbonden, die den N. O. hoek dekt. Tusschen beide vierkante torens leidt thans een begroeid dijkje binnen de ruïne. Daar was eens de gewelfde poort, waartoe een vaste brug op steenen bogen van het ruïne voorplein voerde. De galerij, door den ronden toren aan den Westelijken gevel een oogenblik afgebroken, liep tot den eersten toren aan den voorgevel door. Van den voorburgt is niet meer, dan een enkel muurbrok over. Toen het slot nog de woonplaats was van een adellijk gezin, stonden hier

de stallen, en kunstig aangelegde plantagiën moeten het destijds hebben omringd.

Laat ons, na den blik op 't uitwendige te hebben geworpen, ook het invendige bezoeken. De kastelein in de herberg heeft den sleutel van het houten hek, dat den voorburgt afsluit. Wij zouden haast vermoeden, dat het dijkje, of, wilt gij, de glooiende puinhoop, die ons naar het binnenplein tusschen de vervallen slotgebouwen brengt, van nog niet veel jaren dagteekent. Althans, de plaat door Christ voor Robidé van der Aa's „Oud-Nederland in burgten en kasteelen" geteekend, geeft den ingang te zien, onmiddellijk oprijzend uit de gracht, in wier helder water de koeijen plassen en die dus zeer ondiep moet zijn geweest. Is die afbeelding juist, dan was destijds de ruïne niet veel minder dan ongenaakbaar, tenzij men 't zich getrooste, door de gracht te waden en voorts tegen de steile muurbrokken op te klouteren. Zouden wij ons daardoor welligt niet hebben laten afschrikken, welkom is 't ons niettemin, dat het ons thans gemakkelijker is gemaakt. Wij zijn op het binnenplein, een verwarde, begroeide hoop puin, waaromheen aan den W. en Z. kant de hooge muren nog oprijzen, en vanwaar wij in de nog ten deele gespaarde vertrekken en kelder kunnen doordringen. Van den N. W. hoek van het huis is alleen nog de buitenmuur met zijne diepe raamopeningen over, en de toren naast de poort, hoe-

IN DE RUÏNE.

wel nog in zijn muren staande, is ontoegankelijk geworden door het wegvallen van den trap, waarvan de sporen nog te zien zijn, terwijl de vorm en hoogte van het dak op dit gedeelte der hofstad tegen den torenmuur is na te gaan. Maar de beide zalen en de daaraan grenzende vertrekken in het hoofdgebouw zijn nog in tamelijk goeden staat en althans duidelijk genoeg te herkennen. De hooge vierkante toren, die op het plein vóór het hoofdgebouw oprees, en waarin de groote trap was aangebragt, is grootendeels vervallen, en de ronde toren in den Z. O. hoek had geen' afzonderlijken opgang. Wij kunnen hier dus niet naar boven klimmen. Maar de fraaije toren aan den W. gevel staat nog in zijn geheel en uit zijn' gewelfden kelder kunnen wij den kunstig gemetselden wenteltrap bestijgen, die ons wel niet naar den top, maar althans op het gewelf der derde verdieping brengt, en zelfs nog iets hooger, maar dan moeten wij terug, want de houten zolderingen daar boven zijn verkwamen. Het metselwerk van het bovenste gedeelte van den toren heeft het eigenaardige, dat het niet massief is, maar van binnen ter dikte van 1½ steen met openingen of kastjes is ingewerkt.

Ruime, in elkander loopende kelders strekken zich onder het gansche gebouw uit. Naast den toren, dien wij beklimmen, is de keuken nog aan den gootsteen te herkennen, en van het puin, dat het binnenplein vult, kunnen wij afdalen in het sterke gewelf van den lagen toren, die het front heeft gedekt en den Oostmuur bestreek. Wat eens ter versiering van het slot was aan-

gebragt, is verloren, maar dat het een sterk kasteel is geweest, dat kan de bouwval nog overvloedig bewijzen. 't Was blijkbaar niet alleen bestemd om een groote en geriefelijke woning voor een edelman en zijn gezin te zijn, maar het moest ook een vijandelijke aanval kunnen weerstaan. Daartoe werden de muren der benedenverdieping ter dikte van 1,40 M. gemetseld; daartoe werden nevens de vensters holten aangebragt, waarin de houten balk ter sluiting van de luiken werd vastgezet; daartoe werden de kleine gleuven in den muur, die als lichtopeningen en als kijk- en schietgaten tevens konden dienen, in schuine rigting

SHIEDING VAN HET KASTEEL.

geplaatst; daartoe ook in de privaten aan den O. gevel de smalle raampjes zoó gemaakt, dat geen pijl of kogel daardoor kon binnendringen. Daartoe ook de galerij, waaruit het beklimmen van de muren kon worden verhinderd, terwijl ook overigens langs den ganschen omtrek van het gebouw geen enkel punt was, dat

voor het werpgesluit uit de ver uitspringende torens was gedeekt. Kon de burgzoo een wel versterkt kasteel genoemd worden, en bood het ruimte genoeg voor een aantal wapenknechten, het bevatte ook de noodige zalen en vertrekken voor den burgtheer met zijn gezin en zijn dienaars. En toen de man, die later als de wakkere verdediger van Leiden en als de eerste curator der nieuwe hoogeschool, als uitstekend geleerde en smakvol dichter, een wel verdienden roem zou verwerven, - toen Jonkheer Johan van der Does in 1564 hier op het hooge huis ter Haar met Lysbeth van Zuylen huwde, toen ontbraken er zeker de kamers niet, waar de vrienden en magen van den edelen bruidegom de gastvrijheid van Heer Dirk van Zuylen konden genieten. Deels zijn zij nog in het hoofdgebouw gespaard, deels is hun ligging en omvang nog genoegzaam te herkennen tusschen de hooge muren, die het binnenplein ooringen, en wat van het huis nog over is getuigt van den rijkdom van den edelman, die 't aldus weer uit zijn puinen heeft opgebouwd.

Zo verkocht de gemeente zich in de dertiger jaren

In 1937 verscheen bij N.V. Drukkerij v.h. L.E. Bosch en Zoon te Utrecht het boek "Utrecht, Sticht en Stad", met als ondertitel "propaganda-uitgave met medewerking en instemming van verschillende gemeenten en VVV's".

Dat "propaganda-uitgave" was in de meest letterlijke zin wáár. Omringd door honderden advertenties en foto's maakten tientallen burgemeesters en gezaghebbende lieden zich op om de lof te zingen over hun stad of dorp.

Het boek, op prima kunstdrukpapier uitgegeven, maar in een slappe omslag gestoken, telde 152 pagina's. Iets meer dan 2 bladzijden werden gewijd aan "Vleuten-De Meern-Haarzuilens", toen al onder één noemer gebracht. We reproduceren hierbij die ruim twee bladzijden, inclusief de halve bladzijde advertenties.

We verbazen ons erover hoe burgemeester Verder in zó weinig tekst, met zóveel charme de historie van de drie dorpen wist te vertellen.

VLEUTEN - DE MEERN - HAARZUILENS

J. A. Verder, Burgemeester van Vleuten en Haarzuilens

De vreemdeling, de Utrechenaar, trekt meestal voor ontspanning naar het Oostelijk deel der provincie, naar de bosschen.

Wil men echter eens werkelijk genieten van het landelijk leven, van ruime uitzichten en groene vlakten met grazend vee, het echte Hollandsche landschap, dan make men eens een uitstapje naar Vleuten en Haarzuilens.

In de eerste eeuw na Christus vindt men Vleuten genoemd als Fletio, waarheen één der Romeinsche legercorpsen trok en verblijf hield aan de Meern op de Woerd. Volgens een oude reiskaart van Antonius lag reeds in de 4e eeuw hier een Romeinsche heerbaan.

De naam Haarzuilens vindt zijn ontstaan als de „Haar“, boven de omgeving verheven plaats, der van „Zuylens“. De naam van Zuylen zou zijn oorsprong vinden in Colonna, Antonius Colonna, door Nero uit Rome verbannen, kwam naar onze Batavieren en stichtte in het jaar 65 onzer tijd-